Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto

Viite: Lausuntopyyntö valtioneuvoston selonteoista

- VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

- VNS 6/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia

Ympäristövaliokunta tiistai 17.1.2023 klo 10.00 / VNS 4/2022 vp ja VNS 6/2022 vp

VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

Suomen Kiertovoima ry KIVO kiittää ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto valtioneuvoston selonteoista VNS 4/2022 vp ja VNS 6/2022 vp

Haluamme antaa lausunnon valtioneuvoston selonteosta Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 (VNS 4/2022 vp)

KIVO edustaa julkista jätehuoltoa ja kunnallisia jätelaitoksia, jotka vastaavat jätelain mukaisesti kotitalouksien ja muun kuntien vastuulle säädetyn jätehuollon järjestämisestä. Jätelaitokset vastaavat jätelain mukaisesti kotitalouksien ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen talteenotosta (keräyksestä ja kuljetuksesta) kierrätystä varten sekä kierrätyskelvottoman jätteen hyödyntämisestä energiana ja/tai loppusijoittamisesta. Kotitalouksien sekajäte ja kierrätyslaitosten rejektit toimitetaan tätä varten rakennettuihin suomalaisiin jätevoimaloihin. Jätevoimaloissa kierrätyskelvoton jäte hyödynnetään kiertotalouden mukaisesti polttoaineena kaukolämmön ja sähkön tuotannossa.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa arvioidaan, millä toimilla taakanjakosektorin päästöt saadaan vähenemään hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

KIVO lausuu suunnitelmasta seuraavaa.

Jätehuollon erityislainsäädännön toimenpiteet tulevat laskemaan jätteen energiahyödyntämisen ja jätehuollon päästöjä tulevaisuudessa.

Ylivoimaisesti suurin osa jätehuollon ilmastovaikutuksesta tulee kaatopaikoista. Päästöt syntyvät kaatopaikoille vuosikymmeniä sitten päätyneistä orgaanista ja biohajoavista jätteistä, jotka hajotessaan olosuhteista riippuen tuottavat kasvihuonekaasuja. Biohajoavien ja orgaanista ainetta sisältävien yhdyskuntajätteiden ohjaaminen kaatopaikoille loppui vuonna 2016 voimaan tulleen biohajoavaa jätettä koskevan kaatopaikkakiellon jälkeen. Tilastokeskuksen julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2020 kaiken kaatopaikkasijoituksen, mukaan lukien mineraalinen aines, osuus oli puoli prosenttia yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä. Kaikki hyödynnettävissä oleva yhdyskuntajäte siis hyödynnetään kokonaisuudessaan materiaalina tai energiana.

Jätteitä ja jätehuoltoa säädellään kansallisesti jätelailla ja sen nojalla annetuilla valtioneuvoston asetuksilla. Kesällä 2021 hyväksytyllä jätelailla (HE 40/2021 vp) toimeenpantiin EU:n kiertotalouspaketin kunnianhimoiset kierrätystavoitteet sekä kansalliset toimenpiteet yhdyskuntajätehuollon merkittävälle kehittämiselle. Esimerkiksi biojätteiden sekä muovipakkausten ja muiden pakkausmateriaalien erilliskeräys tullaan ulottamaan kaikkiin taloyhtiöihin (minimissään taajamien vähintään 5 huoneiston asuinkiinteistöt) ja yrityksiin. Vähintään 52 % asukkaista tulee olemaan pakkausjätteiden erilliskeräyksen piirissä 1.7.2023 mennessä.

Erityisesti muovipakkausten erilliskeräyksen merkittävä lisääntyminen kiinteistöillä tulee merkittävästi vähentämään sekajätteeseen päätyvän muovin määrää. Muovin vähenevä osuus sekajätteessä tulee suoraan pienentämään fossiilisen hiilen osuutta jäteperäisessä polttoaineessa ja sitä kautta jätteen energiahyödyntämisen päästöjä. Valtioneuvoston asetus pakkauksista ja pakkausjätteistä (1029/2021) velvoittaa tuotteiden pakkaajat ja pakattujen tuotteiden maahantuojat merkittävästi lisäämään muovipakkausjätteiden kierrätystä. Lisäksi jätelaki velvoittaa tulevina vuosina laajentamaan muovin keräyksen kattamaan muovipakkausten lisäksi kaikki kotitalouksien muovituotteet.

Katsomme täten, että jätehuollon ja jätteen energiahyödyntämisen päästökehitys ilman uusia politiikkatoimia on huomattavasti luvussa 5.4.5 esitettyä positiivisempi. Kaatopaikkojen kasvihuonekaasupäästöt tulevat jatkamaan vähenemistään, koska uutta orgaanista, biohajoavaa jätettä ei ole kaatopaikoille ohjattu enää useaan vuoteen. Muovijätteen talteenoton merkittävät kehitysaskeleet tulevat pienentämään jätteen energiahyödyntämiseen ohjautuvan sekajätteen fossiilisen hiilen osuutta ja energiahyödyntämisen päästöjä.

Jätteenpolton ja jätteen energiahyödyntämisen verotus ei edistäisi päästötavoitteiden saavuttamista eikä tukisi kierrätystä ja kiertotaloutta

Haluamme korostaa suunnitelmassakin todetun, että vuonna 2020 tehdyssä selvityksessä analysoiduilla verotasoilla energia- ja painoperusteiset jätteenpolttoverot eivät johda mainittaviin kierrätys- ja ilmastovaikutuksiin. Viimeisimmät uutiset myös muista maista vahvistavat tätä viestiä. Esimerkiksi Ruotsissa on luovuttu aiemmin käytössä olleesta jätteenpolton verosta.

Kyseessä olisi täten fiskaalinen vero, joka perusteettomista nostaisi jätehuollon kustannuksia ja täten haittaisi energiateollisuuden välttämättömien investointien toteutumista, esimerkiksi polttoon perustuvien laitosten hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen (CCS/CCSU) tekniikoiden pilotoimista. Jätehuollon kustannustaso tulee jo joka tapauksessa merkittävästi nousemaan jätelain toimeenpanon seurauksena.

Jätteenpolttoa ja jätteen energiahyödyntämistä tarvitaan tukemaan kiertotaloutta, mutta myös terveys- ja ympäristöturvallisen jätehuollon toteuttamiseksi. Jätteenpoltto on tarpeen mm.

- Kierrätyskelvottomien, orgaanisten jätejakeiden ja kierrätyksen orgaanista ainesta sisältävien rejektien turvalliseen loppukäsittelyyn ja hyödyntämiseen
- Kierrätykseen soveltumattomien haitallisten orgaanisten aineiden, kuten POP-yhdisteiden (Persistent Organic Pollutant) käsittelyyn ja poistamiseen materiaalikierrosta
- Hygienia, ympäristö- ja terveysriskiä omaavien yhdyskuntajätteiden, kuten terveydenhuollon tai poikkeustilanteiden orgaanisten jätteiden turvalliseen hyödyntämiseen

Kansallisesti tulisi myös välttää uusien jätteenpolttoon ja -energiahyödyntämiseen kohdistuvien taloudellisten ohjauskeinojen käyttöönottoa, koska EU:ssa on parhaillaan käynnissä trilogineuvottelut EU:n päästökaupan laajentamista kattamaan myös jätteenpolton. Jätteenpolton päästökauppa voisi alkaa mahdollisesti jo vuonna 2027. Jätteenpoltto ei täten kaipaa uusia kansallisia lisäohjauskeinoja.

Esitetyt jätehuollon politiikkatoimet tukevat toimialan kehitystä

Luvussa 6.2.5 esitetyt jätehuollon politiikkatoimet tukevat jätehuollon kiertotalouden mukaista kehittymistä ja turvaavat käsittelykapasiteetin myös sellaisille haitallisia aineita sisältäville tai muutoin ongelmallisille jätteille, jotka halutaan poistaa kierrosta tai syntyvät kierrätysprosessien rejekteinä. Jätettä polttoaineena käyttäviin laitoksiin ohjautuvaan jätevirtaan vaikuttaminen edellyttää jätearvoketjun toimijoiden yhteistyötä paikallisesti merkityksellistä toimien toteuttamiseksi. KIVO ja kunnalliset jätelaitokset ovat mukana vapaaehtoisen, yhdyskuntajätteen energiahyödyntämisen koko jätearvoketjun huomioivan sopimuksen luomisessa.

Suomen Kiertovoima ry

Timo Hämäläinen
Johtava asiantuntija